

Христо Ботев - "На прощаване в 1868 г." (анализ)

© 22.10.2018, 16:04 ч.

Христо Ботев - "На прощаване в 1868 г." (анализ)

АВТОРЪТ

Личността на **Христо Ботев** заема важно, несравнимо по значение място в българската история. Забележителен поет и революционер, той е и удивителен пример за единството на живот и творчество. Поезията му представя образа на пламенния борец за национално освобождение, какъвто в действителност е самият поет. Животът му, от своя страна, повтаря героичните жестове, възпети в неговите стихове.

Христо Ботев е роден в Калофер на 6 януари 1848 г. Той е първият син на учителя Ботьо Петков и Иванка Дренкова. Баща му е активен книжовник и публицист. Начално училище Ботев завършва в родния си град, след което през 1863 г. заминава за Русия и учи в гимназията в Одеса. Преждевременно завършва образованието си, тъй като две години по-късно е изключен от гимназията. Действителната причина за изключването му е, че не проявява интерес към учебната програма. В същото време чете изумително много и натрупва широки знания. През 1866 г. прекарва няколко месеца в Задунаевка в Бесарабия, където учителства и поддържа връзки с революционните среди. Престоят в Русия е важен за Ботев. През него той следи политическия живот, запознава се с идеологията на революционните демократи, формират се собствените му революционни възгледи.

През 1867 г. се завръща в Калофер, за да замести баща си в училището. Тогава е публикувано първото му стихотворение „**Майце си**“. На 11 май **Ботев** произнася п

случай празника на светите братя Кирил и Методий пламенно слово, изпълнено е бунтарски настроения, след което трябва да напусне България.

През есента на същата година **Ботев** заминава за Румъния с намерение да продължи образованието си. Там живее последователно в различни градове, но най-продължително в Букурещ, Браила и Галац, като участва активно в инициативите на българската емиграция. В Браила се занимава е литературна и театрална дейност. Попада в средата на българските хъшове. Сближава се с Хаджи Димитър, Стефан Караджа и Жельо войвода. След преминаването на четата

на Хаджи Димитър в България, което преживява с възторг, Ботев се записва в четата на Жельо войвода, но прехвърлянето през Дунава се осуетява, защото войводата е арестуван.

През есента на 1868 г. отива в Букурещ. Там се сближава с **Васил Левски**, заедно с когото прекарва тежка зима в една крайградска мелница. Общуването с идеолога на българското освободително движение и възхищението от необикновения му характер изиграват важна роля както за личностното израстване на Ботев, така и за творчеството му. На този етап вече се проявява здравето единство на живот и творчество. Войводите **Хаджи Димитър** и **Стефан Караджа**, а също и Левски биват възпети в две от най-съвършените стихотворения на поета - „**Хаджи Димитър**“ и „**Обесването на Васил Левски**“.

През годините в Румъния Ботев се утвърждава като автор. Редом е поетическите си произведения пише също статии, очерци и фейлетони. Работи известно време като учител в Измаил и Александрия.

Ботев развива и активна журналистическа дейност. През 1871 г. редактира в. „**Дума на българските емигранти**“, същевременно сътрудничи в други периодични издания като „**Гайда**“, „**Дунавска зора**“ и „**Свобода**“. В същото време продължава революционната си дейност. През 1872 г. е арестуван от румънската полиция и хвърлен в затвора. Освободен е с помощта на гаранция, дадена от **Любен Каравелов**.

Впоследствие **Ботев** се установява в Букурещ, където в сътрудничество с **Любен Каравелов** редактира вестниците „**Свобода**“ и „**Независимост**“. През 1873 г. започва да издава хумористичния вестник „**Будилник**“, а през 1874 г. - в. „**Знаме**“ и в. „**Нова България**“. През 1874 г. става член на Българския революционен централен комитет. След залавянето и обесването на Левски, което е непоправим удар върху българската революционна организация, Каравелов променя възгледите си и между него и Ботев възниква тежък конфликт.

През 1875 г. излиза неговата първа (и останала единствена) книга. Издава я съвместно със Стефан Стамболов под заглавие „**Песни и стихотворения от Ботьова и Стамболова**“. През същата година се жени за Венета Рашева.

Когато избухва Априлското въстание, Ботев решава да дойде в България, за да участва в бойните действия. По това време се ражда дъщеря му Иванка, но той е напълно отдаден на политическите събития. През май 1876 г. той организира чета,

с част от която се качва на кораба „Радецки“, за да преминат река Дунав и да подпомогнат въстаниците. По това време въстанието вече е потушено, а в Северна България то изобщо не избухва. Въпреки тези неблагоприятни обстоятелства обаче Ботев решава да поведе четата си на бой. Когато слизат на българския бряг при Козлодуй, четниците коленичат, за да целунат родната земя. Първата битка е при Милин камък, където четниците успешно отблъскват нападенията на турците. Следва сражение във Врачанския Балкан, където на 2 юни четата е разбита, а **самият Ботев е убит**. Гибелта му напомня тази на **Хаджи Димитър** от едноименното стихотворение - сякаш поетът е предвидил собствения си героичен край. **Датата на Ботевата гибел се отбелязва ежегодно като ден на загиналите за народна свобода.**

Ботев е забележителен поет. Въпреки че е публикувал само 20 стихотворения, творчеството му се оценява като връх в българската поезия. Най-известните му стихотворения са поемата „Хайдути“ (1871), баладата „Хаджи Димитър“ (1873) и стихотворенията „До моето първо либе“ (1871), „На прощаване“ (1871), „Борба“ (1871), „Моята молитва“ (1873) и „Обесването на Васил Левски“ (1875).

Основно съдържание на Ботевата поезия е борбата за национална и социална свобода. В своите 20 стихотворения поетът представя всички важни моменти в националноосвободителното ни движение - хайдутството, революционната емиграция, четничеството. Така то се явява като негова своеобразна поетическа история.

Творчеството на Ботев е извънредно богато като жанрово разнообразие. Освен поезия той пише статии, очерци, фейлетони, критика. Заедно с Любен Каравелов Ботев е родоначалник на българския фейлетон. Най-известни измежду тези му произведения са „Политическа зима“ и „Смешен плач“.

С многостранността си Ботев е образцово въплъщение на идеалната възрожденска личност - поет и революционер, творец и общественик, както и герой на националноосвободителното движение, дал живота си за народната свобода.

ПРОИЗВЕДЕНИЕТО

Стихотворението „На прощаване в 1868 г.“ е написано в Румъния. Публикувано е за първи път във вестник „Дума на българските емигранти“ през 1871 г.

Творбата отразява конкретен момент от личната биография на своя автор. По това време Ботев става секретар на Жельо войвода, който подготвя чета, с която да премине в България. Стихотворението е писано тъкмо в момента на подготовка и очакване.

Един от другарите на Ботев - Киро Тулешков, свидетелства за обстоятелствата, при които е създадено стихотворението: *„Един ден аз отидох в българското кафене „Стара планина“ и го заварих седнал на една маса, вдълбочил се и пише.*

Приближих ес до него и го попитах какво драци, а той нито главата си дигна да ме погледне, нито ми отговори. Оставих го спокоен и седнах настрана при друга маса. След няколко минути той престана да пише и си дигна главата. Като ме съгледа, поздрави ме и ме попита кога съм дошел. Повика ме при себе си и почна да ми чете стихотворението „На прощаване“, което каза, че е написал в кафенето...“.

Личният порив на поета, отразен в „На прощаване“, е в съответствие с общата атмосфера на оптимизъм и възторг, изживявани от българските емигранти през тези месеци. В състояние на емоционална и духовна приповдигнатост Ботев създава дълбоко изповедно произведение, в което личните възторзи и терзания се преплитат с общата съдба на революционната ни емиграция. В него намират израз борческата му готовност и всеотдайност, революционните му идеи, силното родолюбие и омразата към потисника. *Според Захари Стоянов „На прощаване“ е своеобразно завещание, което Ботев е написал за родителите си.*

ЖАНРЪТ

„На прощаване“ е стихотворение. Поради по-големия си обем и богатото си и разнообразно съдържание то понякога бива смятано за поема, но характерът му е подчертано лирически. Във формата на развълнуван монолог поетът герой изразява мислите и чувствата, изживявани от него в решителен момент от живота, пред прага на огромно изпитание.

В съдържателен смисъл стихотворението може да бъде определено като своеобразна **автобиографична изповед** (според известната изследователка на Ботевото творчество Цвета Унджиева). *В „На прощаване“ има много автобиографични моменти.* Написано като отглас от действителни събития, преживени от поета, стихотворението отразява важни факти от неговия живот. От него научаваме за семейството на лирическият герой, който е пълно съответствие на Ботев, за майка му и баща му, за неговите *„братя невръстни“*, за поробената

родина и за живота на онези, които, прокудени от отечеството, живеят в емиграция; за либето, което заедно с майката тревожно очаква съдбата на бунтовника.

Пред-ставени са идеите и чувствата на поета в този важен момент. В очакване на решителния миг той прави житейската си **равносметка**, изрича най-искрените си убеждения, споделя идеите и чувствата си.

Макар и отражение на лично преживяване, стихотворението показва обобщения образ на бореца за национална свобода, на четника, на емигранта, който се стреми към родината си и живее с копнежа за нейното освобождение.

КОМПОЗИЦИЯ

Цялото стихотворение се състои от **едно силно емоционално обръщение** към майката на героя поет, в което той изповядва най-съкровени мисли и чувства в извънредно драматичен момент. Поради своето вътрешно единство стихотворението **не е разделено** на строфи.

Въпреки формалната си неразчлененост произведението е композирано от осезателно обособени съдържателни части, които са съчетани по забележително интересен начин.

Важна роля играе **лирическото въведение**, в което като изповед пред майката са представени причините за бунтовническия избор, тежката лична съдба, болката от раздялата, обичта към майка и близки.

В целостта на стихотворението се открояват няколко момента, свързани с **описание на настоящето** и с **очакваното бъдеще**. Настоящото се показва с мрачната картина на робството (*„турчин... бесней над бащино ми огнище“*, *„... баща и братя черни чернеят за мене“*) и с живота на прокудените от родината, които се скитат *„немили, клетки, недраги“*. **Бъдещето** е представено чрез картината на въоръжената борба, изходът от която е предусетен в две противоположни картини - на геройската гибел и на победното завръщане.

Всяка от тези така обособени части има свой определящ колорит. **Настоящото и миналото** са изобразени в тъмни, мрачни тонове - *„черна прокуда“*, *„тежка чужбина“*, *„скръбно сърце“*, *„черни чернеят“*. Картината на **бъдещето** е представена по два различни начина - гибелта се рисува в бяло и черно (*„бели ми меса по скали... черни ми кърви в земята“*), докато при сцената на победното завръщане основните багри са светли и ясни. В нея се открояват образи като напетите юнаци

с „левове златни на чело“, байрака, „иглянки пушки и саби-змии“, венци и китки, бръшлян и здравец.

Всяка от композиционните единици на стихотворението започва с пряко обръщение към майката: „*Не плачи, майко, не тъжи...*“, „*Но кълни, майко, проклинай...*“, „*Аз зная, майко, мил съм ти...*“, „*Ах, мале, майко юнашка...*“, „*А ти 'га чуеш, майно льо...*“, „*Ако ли, мале, майно ле...*“.

ГЕРОИТЕ

Основен герой в „На прощаване“ е лирическият говорител. Той представя себе си като типичен, но същевременно и богато индивидуализиран бунтовник и революционер, поел пътя на борбата за национално освобождение на своя народ. Стихотворението отразява вътрешния свят на героя - неговите пориви и мечти, идеите и делата му, миналото и настоящето му, а също и очакванията му за бъдещето. Героят на Ботев се характеризира с решимост и е увереност в своя избор. Той е личност, която се отличава от другите с непримиримостта си към унижителната действителност („... сърце... не трае / да гледа турчин че бесней / над бащино ми огнище“). Той откликва на страданието на народа си („на глас тичам народен“), готов е за саможертва („Ако ти кажат, че азе / паднал съм с куршум пронизан“), за него тя има смисъл и е оправдана („Но... стига ми тая награда - / да каже нявга народът: / умря сиромаш за правда, / за правда и за свобода...“).

Характерно своеобразие на героя е, че въпреки гордата му самотност на народен избраник при него е особено силно изразена необходимостта от **общуване** и **споделяне**. Драматичният си избор той изживява като обръщение към майката, от която очаква разбиране и съпричастие. Важна роля за вътрешния му живот има и разбирането или неразбирането, което проявяват към него другите. В „На прощаване“ ясно се обособяват две различни отношения към героя. Едните, робски примирените, ще го укоряват и наричат „нехрани-майка“. Важни за него обаче са онези, свободолюбивите, чийто е „гласът народен“, които ще кажат за него: „Умря сиромаш за правда, за правда и за свобода“. Тъкмо в тяхно име героят прави своята саможертва. Но смисълът на тази саможертва той доверява на майка си.

Оттам **вторият образ**, който присъства най-осезателно в стихотворението, е този на **майката**. Също както в поемата „Хайдутини“ и в тази творба Ботев е отправил изповедта си към своята майка, която е предста-вена като доверен другар, с

когото поетът може да сподели и най-съкровениите си мисли и чувства. Майката е онази, която ще бъде подкрепа за бунтовника в моментите на върховно изпитание, тя е тази, която би споделила радостта от мечтаната победа, тя е и мъченицата, която ще понесе болката от гибелта на героя. Отделни детайли от стихотворението подсказват връзката между художествения образ на майката и конкретната личност на Иванка Ботева, която проявява и запазва докрай несломимия си дух въпреки тежките удари на съдбата. **„Братята невръстни“**, на които лирическият герой оставя своя революционен завет, са действителни лица - неговите по-малки братя, един от които е също четник, по-късно заловен и заточен, друг е загинал в Сръбско-българската война, а двама умират от туберкулоза.

Образът на майката е **драматичен**. Самата тя е възпитала сина си като горда и непреклонна личност, тя го е научила да пази честта и достойнството си, да не се примирява с унижението, с посегателствата над родния дом и безчинствата над собствения народ. Затова въпреки собствената си болка, въпреки тревогата си тя трябва да го разбере и да го подкрепи морално в решителния момент.

В цялото поетическо творчество на Ботев майката е най-близкият човек. Още първото му стихотворение **„Майце си“** е написано като изповед пред нея. За него тя олицетворява родния дом, символ е на топлота и сигурност, на духовност и разбиране, на нежност и любов. Образът на майката надхвърля границите на конкретната личност, за да се изравни с представата за родината, на която героят най-същностно принадлежи. **„Майка“** и **„родина“** при Ботев често се явяват като синоними.

ТЕМИТЕ

Основна в стихотворението е темата за **нравствения избор на бореца**. За поета герой той вече е направен. Това е избор на героичния борчески път. Идеалът на тази борба е **освобождението** на родината - **национално** и **социално**. Колебания по отношение на него героят няма. Терзанията му са свързани единствено със страданието, което личната му гибел би причинила на майка му и другите му най-близки хора. В това отношение е интересна съпоставката със създадената почти по същото време поема **„Хайдуги“**, където у малкия Чавдар много по-отчетливо личи борбата между свободолюбивия порив, който го тегли към гората, при дружината на героичния баща, и жалостта към майката, чиято тревога отеква в сърцето му. Поривът на Чавдар обаче има по-ограничен характер, ръководи го и личното отмъщение. Докато идеалът на лирическият герой в **„На прощаване“**

показва един следващ етап в развитието на бореца. В този смисъл това стихотворение може да бъде възприето и като своеобразно продължение на поемата „Хайдути“. Мотивите в избора на героя от „На прощаване“ са чувството му за чест и достойнство, нежната му привързаност към близките, непоносимостта му към народното страдание.

Тясно свързана с идеята за нравствения избор е и темата за **подвига**. Подвигът в името на народното благо придава висш смисъл на човешкия живот. Затова единственият мислим избор за поета герой е борбата с оръжие в ръка. Подвигът е представен при Ботев като саможертва, като героична гибел в името на голямата цел, националното и социалното освобождение на българския народ. Образът на подвига се свързва с планинските висоти. Вероятната си смърт лирическият герой описва като сливане с Балкана (*„бяло ми месо по скали, по скали и по орляци...“*). По много подобен начин е описана гибелта на юнака в „Хаджи Димитър“ (*„Жив е той, жив е, там на Балкана...“*)

Централна за „На прощаване“ е и темата за **свободата**. В това стихотворение тя се мисли разностранно. От една страна, свободата е в самия избор на героя, който не може да гледа как *„турчин бесней“* над бащиното му огнище, във волята му да бъде верен на своите пориви, да бъде различен от останалите.

Същевременно свободата се предчувства като постигнато благо. Така тя е показана в единствената обстоятелствено обрисувана картина от стихотворението, където с ликуване всички празнуват дълго очакваното и изстрадано победно завръщане. В нея свободата се конкретизира чрез красотата на напетите юнаци, празничните венци и китки, прегръдката с най-милите хора - майката и любимата. **Първият образ на свободата** - като личен избор - е в настоящето. **Вторият** - на победното завръщане е по-скоро мечта, блян и затова се характеризира с идеализация и театралност - в картината на посрещането всичко е съвършено красиво, ритуално и тържествено, действията са като че ли на сцена. Първият вариант на свободата се отнася единствено до индивидуалното битие на човека - можеш да бъдеш духовно свободен дори ако формално си поробен, ако душата ти е независима. Вторият ѝ образ, макар и само мечта, я показва като единство на лично и общонародно освобождение.

Основна роля в „На прощаване“ играе темата за пътя. Тя е загатната още в заглавието - човек се прощава преди отпътуване. Образът на пътуването в това стихотворение е раздвоен. От една страна, идеята за него се свързва е

изгнаничеството, е невъзможността да живееш в родното си място („... *дете нас млади пропъди / по тази тежка чужбина / да ходим да се скитаме / немили, клетки, недраги!*“). Пътят означава отделяне от най-свидното: „*там, дете аз съм пораснал / и първо мляко засукал, / там, дете либе хубаво / черни си очи вдигнеш / и е онази тиха усмивка / в скръбно ги сърце впиеше, / там, дете баща и братя / черни чернеят за мене!*...“. Характерен момент в това описание е настойчивото, анафорично повтo-рение на „там“ - поривно, страдалческо, то изразява копнежа на лирическия герой към обичния роден край, поруган от поробителите.

Макар и по-слабо изявена, се проявява и темата за песента. Отбелязването ѝ обаче е важно, тъй като тя е основна за поезията на Ботев. В това стихотворение песента се мисли като личен завет на бореца, като гарант за народната памет и признателност, но и като своеобразен памет-ник на подвига:

*ти излез, майко, послушай
със моите братя невръстни
моята песен юнашка -
защо и как съм загинал
и какви думи издумал
пред смъртта и пред дружина...*

И чрез тази тема „На прощаване“ се свързва пряко е поемата „Хайдутите“, където песента играе огромна роля. Там тя е възможност за възхвала на достойните (*на хайдутите и на борците за народна свобода*) и е средство да се запази памет за националните герои, за най-значителното в националната история („*Кой не знае Чавдар войвода, кой не е слушал за него...*“). Същата тема поставя стихотворението във връзка и е други произведения на Ботев като „Хаджи Димитър“ е известния стих „*Балканът пее хайдушка песен*“ и „*Обесването на Васил Левски*“, където „*зимата пее своята зла песен*“, а и със стихотворението „*До моето първо либе*“, което започва с думите „*Остави таз песен любовна...*“.

В „На прощаване“ важна роля играят реторичните фигури. Най-силна е ролята на многократно повтарящите се обръщения към майката (над двадесет), които засилват изповедното звучене на стихотворението и сродяват изразността му с тази на българската народна песен. Всяко от обръщенията има своя специфична емоционална оцветеност (*майко, мале, майко юнашка, мале, майно ле*), е която отговаря на конкретното настроение, доминиращо в дадения момент от стихотворението.

Друга характерна особеност, която също отправя към традицията на народното творчество, е засилената употреба на постоянни епитети и словосъчетания: „сърце мъжко, юнашко“, „песен юнашка“, „либе хубаво“, „левове златни“, „иглянки пушки“, „саби змии“. В повечето случаи постоянните епитети се явяват като инверсии, при което съществителното име предхожда прилагателното. По този начин се създава допълнителен ритъм на стиха.

От народната песен идва и специфичната схема на повторителност: *Кажим им, майко да помнят, да помнят, мене да търсят, бяло ми месо по скали, по скали и по орляци, черни ми кърви в земята, в земята, майко, черната.*

Пак с традицията на фолклорната поезия е свързано силабическото стихосложение в „На прощаване“. Стиховете са осемстишни с цезура след петата сричка.

В „На прощаване“ се наблюдава необичайно висока степен на глаголна употреба. Големият брой глаголи повишава динамиката на поетическата реч и внушава атмосфера на енергична устремност и активност. Изчислено е, че в 130 стиха на стихотворението има 103 сказуемни форми. За изразителността и въздействието му важна роля играе и големият брой повелителни форми - 22 (*не плачи, не тъжи, кълни, проклинай, излез, послушай, разкажи, берете, късайте, плетете*).

Стихотворението „На прощаване“ се отличава със силно изразителния си език. Важна роля за постигането на това въздействие има присъствието на антитези (или смислови противопоставяния). Характерни примери за антитези са: *„Не плачи майко, не тъжи... Но кълни майко, проклинай...“* или *„силно да любят и мразят“*.

Част от стиха *„да ходим и да се скитаме / немили, клети, недраги“* ще прозвучи в заглавието на Базовата повест **„Немили-недраги“**.

ЛИТЕРАТУРА И ИСТОРИЯ

Годината, отбелязана в заглавието на „На прощаване“, е особено значима за живота на българската емиграция в Румъния. Точно по това време националноосвободителното ни движение изживява изключителен подем. През лятото на 1868 г. четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа преминава в България и влиза в открит бой за освобождение на поробената родина. Започва подготовка и на друга чета, предвождана от Жельо войвода, която също е

трябвало да премине Дунава и да се включи в бойните действия. Планът обаче се осуетява. Първоначалната пречка е липсата на средства за въоръжаване на четата, но решаващата причина за провала на начинанието е, че самият Жельо войвода е бил арестуван.

ИЗТЕГЛИ

[христо](#) [ботев](#) [на прощаване](#) [анализ](#)

Подобни материали

[Образът на бореца за свобода и правда в поезията на Христо Ботев](#)

[Диалогът майка – син в стихотворението „На прощаване“ от Христо Ботев](#)

[Свободата – избор и дълг в стихотворението „На прощаване“ от Христо Ботев](#)

Последно добавени

[Образът на бореца за свобода и правда в поемата "Хайдути" на Христо Ботев](#)

[Образът на бореца за свобода и правда в поезията на Христо Ботев](#)

[ТЕСТ. „Зимни вечери“ – Христо Смирненски. Литература – 10 клас \(Вариант 1\)](#)

[ТЕСТ. Обобщение – \(Просвещение, Романтизъм, Реализъм, Модернизъм\). Литература – 9 клас \(Вариант 3\)](#)

[ТЕСТ. Обобщение – \(Просвещение, Романтизъм, Реализъм, Модернизъм\). Литература – 9 клас \(Вариант 2\)](#)

[ТЕСТ. Обобщение – \(Просвещение, Романтизъм, Реализъм, Модернизъм\). Литература – 9 клас \(Вариант 1\)](#)

[ТЕСТ. Елисавета Багряна – „Потомка“. Литература – 12 клас \(Вариант 1\)](#)

